

УДК 75.041(477):929Вестерфельд

Король Валентина Костянтинівна

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
Київ, Україна

ORCID ID: 0009-0007-5006-6576

e-mail: vkkorol.fomd22@kubg.edu.ua

Korol Valentyna Kostyantynivna

student of the first (bachelor's) level of higher education,
Kyiv Metropolitan University named after Borys Grinchenko,
Kyiv, Ukraine

ORCID ID: 0009-0007-5006-6576

e-mail: vkkorol.fomd22@kubg.edu.ua

**ОБРАЗИ УКРАЇНИ У ТВОРЧОСТІ
АБРАХАМА ФОН ВЕСТЕРФЕЛЬДА**

**IMAGES OF UKRAINE IN THE WORK
OF ABRAHAM VON WESTERFELD**

Анотація. У статті досліджується творчість Абрахама фон Вестерфельда та особливості зображення України в його роботах, створених під час подій 1651 року. Дослідження ґрунтується на принципах історизму й має комплексний характер. У роботі також застосовано метод порівняння візуальних і письмових джерел, що забезпечує більш репрезентативне висвітлення матеріалу.

Наукова новизна полягає в тому, що твори Вестерфельда розглядаються не лише як ілюстрація історичних подій, а і як важливий чинник формування образу України в

європейському культурному просторі.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання її матеріалів в освітньому процесі, зокрема під час викладання курсів з історії та мистецтва, а також у підготовці лекцій і виставкових проєктів. Таким чином, роботи Вестерфельда допомагають зрозуміти не лише події XVII століття, а й механізми формування історичної пам'яті засобами мистецтва. Отже, творчість Абрагама Вестерфельда є важливим джерелом для вивчення історії України козацької доби. Його роботи поєднують високу художню майстерність із документальною точністю та допомагають сучасним дослідникам глибше зрозуміти події середини XVII століття. Завдяки рисункам Вестерфельда можна детальніше вивчати військове життя, культуру, архітектуру та побуту українських земель у період Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького.

Ключові слова: Україна XVII століття, візуальні джерела, козацтво, батальний живопис, історична пам'ять.

Abstract. The article examines the work of Abraham von Westerfeld, and the features of the depiction of Ukraine in his works created during the events of 1651. The work is based on historicism and is comprehensive. It also uses a comparison of visual and written sources, therefore it is more representative of the material. The scientific novelty lies in the fact that Westerfeld's works are considered not only as an example of historical events, but also as a whole event that shaped the image of Ukraine in Europe.

The practical significance of the work lies in the fact that its materials can be used in education (in particular, in history and art courses, as well as for the preparation of lectures or exhibitions). Thus, Westerfeld's works help us understand not

only the events of the 17th century, but also how historical memory is shaped by art.

Thus, the work of Abraham Westerfeld is an important source for studying the history of Ukraine during the Cossack era. His works combine high artistic skill with documentary accuracy and help modern researchers to better understand the events of the mid-17th century. Thanks to Westerfeld's drawings, it is possible to study in more detail the military life, culture, architecture and everyday life of the Ukrainian lands during the National Liberation War led by Bohdan Khmelnytsky.

Keywords: Ukraine, 17th century, visual sources, Cossacks, battle painting, historical memory.

Постановка проблеми. XVII століття стало важливим етапом в історії України, позначеним масштабними воєнними подіями та глибокими політичними змінами. Події Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького привернули увагу не лише сучасників, а й іноземних спостерігачів, серед яких були і художники.

Особливу цінність для дослідження цього періоду становлять візуальні джерела, оскільки вони дозволяють не лише доповнити письмові свідчення, а й побачити події очима безпосередніх очевидців. У цьому контексті творчість Абрахама ван Вестерфельда займає важливе місце, адже його роботи є одними з небагатьох збережених зображень українських земель середини XVII століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вивчення візуальних джерел XVII століття привертає увагу істориків і мистецтвознавців. Особливу увагу дослідники приділяють замальовкам Абрагама ван Вестерфельда через їхню точність у зображенні військового побуту, озброєння та організації війська.

Водночас тема формування цілісного образу України у творчості митця залишається недостатньо розкритим. Саме це зумовлює необхідність комплексного аналізу його робіт не лише як ілюстрацій до історичних подій, а як самостійного культурного явища.

Мета статті. Метою статті є дослідження образів України у творчості Абрахама ван Вестерфельда, аналіз їхніх художніх особливостей та значення у формуванні уявлення про українські землі в європейському культурному просторі XVII століття.

Виклад основного матеріалу. Творчість Абрахама ван Вестерфельда формувалася в контексті європейської художньої традиції XVII століття, зокрема під впливом батального жанру. Однак його роботи мають особливу цінність завдяки тому, що вони створювалися під час воєнних подій.

Перебуваючи в польському військовому таборі, художник мав можливість спостерігати за перебігом подій і фіксувати їх у своїх замальовках. Це надає його роботам рис документальності та дозволяє розглядати їх як важливе історичне джерело.

Однією з ключових тем у творчості Вестерфельда є зображення козацтва. У його роботах козаки постають як організована військова сила зі своєю структурою, тактикою та матеріальною культурою. Детальне відтворення одягу, озброєння та поведінки в бою свідчить про уважність художника до деталей і прагнення передати реальну картину подій.

Важливу роль у формуванні образу України відіграє також ландшафт. У роботах Вестерфельда він не є лише фоном, а виступає як активний елемент композиції. Відкриті простори, річки, укріплені табори створюють відчуття реального середовища, у якому розгортаються

події. Це сприяє формуванню цілісного уявлення про українські землі як про конкретний історичний простір.

Особливе місце займають замальовки, пов'язані з Битвою під Берестечком. Вони дозволяють не лише реконструювати перебіг битви, а й відчутти її масштаб і драматизм. Через композицію, розташування фігур і передачу руху художник створює динамічні сцени, які відображають напруженість бойових дій.

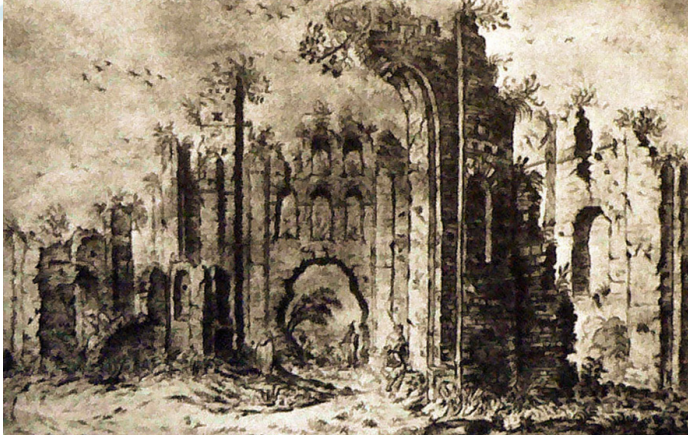
Водночас варто враховувати, що будь-яке художнє зображення є інтерпретацією. Незважаючи на документальну точність, Вестерфельд обирає певний ракурс, композицію та акценти. Це означає, що його роботи відображають не лише реальність, а й авторське бачення подій.

Цікавим є також той факт, що художник, перебуваючи в польському таборі, не обмежується зображенням лише однієї сторони конфлікту. Його роботи дають можливість побачити обидві сторони, що підвищує їхню цінність для сучасних дослідників.

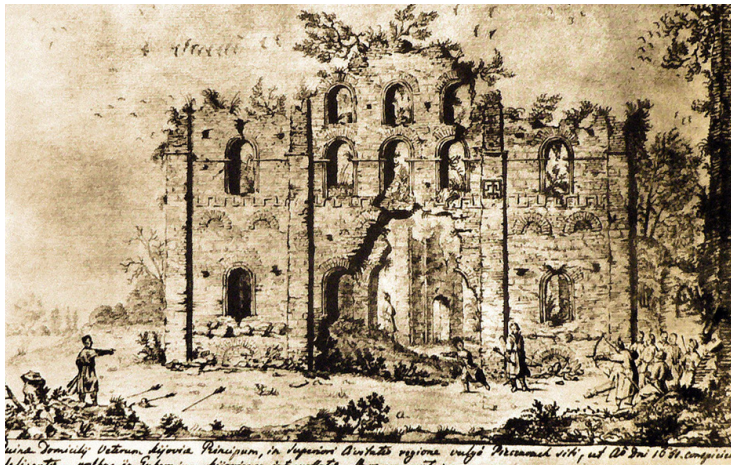
Таким чином, образ України у творчості Вестерфельда постає багатограним. Це і територія воєнних дій, і простір життя козацтва, і природне середовище, і частина ширшого європейського історичного процесу.

*Замальовка архітектурних споруд Києва XVII століття
(автор — Абрахам ван Вестерфельд) Дата створення: 1651 р.*

Зображення руїн сакральної архітектури Києва XVII століття (автор — Абрахам фон Вестерфельд) Матеріал і техніка: папір, туш, графічний рисунок. Дата створення: 1651 р.

Замальовка архітектурного середовища Києва середини XVII століття (автор — Абрахам ван Вестерфельд) Матеріал і техніка: папір, туш, лінійний рисунок. Дата створення: 1651 р.

Висновки.

1. Творчість Вестерфельда є унікальним поєднанням історичної достовірності та художньої концептуальності,

що робить його полотна цінними як мистецькі та наукові джерела.

2. Українська тематика у його роботах включає козацькі образи, батальні сцени, побут та історичні події, що дозволяє відтворити соціальну структуру та культурні особливості України XVII століття.

3. Художні засоби – композиція, колористика, іконографія та символіка – формують цілісну картину, де реалістичність поєднується з драматизмом, символічністю та емоційною насиченістю.

4. Вестерфельд створює ранньомодерний європейський образ України, який поєднує документальну точність, культурну ідентичність та художню майстерність.

5. Його творчість дозволяє сучасному глядачеві зрозуміти взаємодію історії, культури та людської діяльності, водночас формуючи естетичне та концептуальне сприйняття українського простору XVII століття.

Таким чином, образи України у творчості Абрахама фон Вестерфельда – це результат системного поєднання історичного, соціального і культурного контексту з художніми засобами, які створюють багат шаровий, живий і символічно насичений образ країни та її народу. Роботи Вестерфельда залишаються важливим джерелом для дослідження історії, культури, мистецтва та формування європейського уявлення про Україну у XVII столітті.

Список використаних джерел:

1. Батій Я. О. Україна. Славетні гетьмани та інші видатні постаті козацької доби. Харків : Веста, 2010. 125 с.

2. Білоус Н. Київ у ранній Новий час. Ілюстрована історія Києва. Київ : Темпора, 2012. С. 111–155.

3. Бойко О. Д. Історія України. Київ : Академвидав, 2018. 720 с.

4. Грушевський М. Історія України-Руси : у 11 т., 12 кн. Т. 8. Київ : Наукова думка, 1995. 856 с.

5. Дзюба О. Українське козацтво в історико-культурному просторі XVII століття. Київ : Інститут історії України НАН України, 2017. 312 с.

6. Ернст Ф. Київська архітектура XVII віку. Київ та його околиця в історії і пам'ятках / за ред. М. Грушевського. Київ : Державне видавництво України, 1926. С. 125–165.

7. Ісаєвич Я. Україна давня і нова: народ, релігія, культура. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1996. 336 с.

8. Історія українського мистецтва : у 5 т. Т. 3 : Мистецтво другої половини XVI–XVIII століття. Київ : Наукова думка, 1968. 439 с.

9. Ковалець Т. «Litwie z Koroną spólna sprawa...». Облога запорожцями Гомеля та козацько-литовські переговори у червні 1651 року за матеріалами маловідомих документів (публікація джерел). Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича : Історія. 2021. Вип. 1. С. 151–158.

10. Кризь віки. Київ в образотворчому мистецтві : альбом репродукцій. Київ : Мистецтво, 2016. 285 с.

11. Крип'якевич І. П. Богдан Хмельницький. Львів : Світ, 1990. 408 с.

12. Леп'явко С. Козацькі війни кінця XVI століття в Україні. Чернігів : Сіверянська думка, 1996. 288 с.

13. Литвин В. Історія України. Київ : Наукова думка, 2019. 824 с.

14. Макаров А. Світло українського бароко. Київ : Мистецтво, 1994. 288 с.

15. Мицик Ю. Про київського сотника Предримирського та його рід. Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні. Київ, 2025. Вип. 34. С. 92–95.

16. Мицик Ю. Степан Подобайло. Полководці Війська Запорізького. Історичні портрети. Київ : Вік, 2004. Кн. 2. С. 119–136.

17. Мицик Ю., Березенко Б. Унікальний портрет полковника Мартина Небаби. Сіверянський літопис. 2013. № 4–6. С. 3–4.

18. Наливайко Д. Українське бароко. Київ : Либідь, 2007. 368 с.

19. Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. Нью-Йорк ; Київ ; Львів ; Париж ; Торонто : Смолоскип, 2001. 466 с.

20. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. 496 с.

21. Русина О. Київ часів Януша Радзивілла (питання іконографії). Київ : Інститут історії України НАН України, 2021. 40 с.

22. Сас П. Політична культура українського суспільства кінця XVI – першої половини XVII ст. Київ : Либідь, 1998. 296 с.

23. Смолій В., Степанков В. Богдан Хмельницький. Київ : Альтернативи, 2003. 400 с.

24. Субтельний О. Україна: історія. Київ : Либідь, 1991. 512 с.

25. Шаменков С. Образи мешканців Гетьманщини 1740-х років зі збірки Фрідріха Вільгельма Бергольца. Стрій. 2023. № 5. С. 47–58.

26. Шевченко Ф. Політичні та економічні зв'язки України з Росією в середині XVII століття. Київ : Вид-во АН УРСР, 1959. 500 с.

27. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків : у 3 т. Т. 2. Київ : Наукова думка, 1990. 560 с.

28. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. Київ : Генеза, 2006. 584 с.

29. Яценко В. «Українсько-білоруські» війни. Частина

- 1 – литвини захоплюють Київ. Історична правда. 2011. URL: Історична правда (дата звернення: 28.04.2026).
30. Batowski Z. Abraham van Westervelt malarz holenderski XVII wieku i jego prace w Polsce. Kraków : Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1932. 26 s.
31. Davies N. God's Playground: A History of Poland. Vol. 1. Oxford : Oxford University Press, 2005. 568 p.
32. Frost R. I. The Northern Wars: War, State and Society in Northeastern Europe, 1558–1721. London : Routledge, 2000. 401 p.
33. Gutowski J. Ceremonial Maces in Poland from the 16th to the 18th Century. Warsaw : Museum of King John III's Palace in Wilanów, 2015. 388 p.
34. Kiaupa Z. The History of Lithuania before 1795. Vilnius : Lithuanian Institute of History, 2000. 402 p.
35. Kłaczewski W. Janusz Radziwiłł. Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 2005. 318 s.
36. Pufendorf S. De rebus a Carolo Gustavo Sueciae Rege gestis commentatorium libri septem. Norimberge : Christophori Riegellii, 1696. 689 p.
37. Przyboś A. Eryk Dahlbergh, szwedzki pamiętnikarz (1625–1703). Rocznik Naukowo-Dydaktyczny. Prace historyczne. 1972. Z. 6. S. 189–210.
38. Relation vom Litauischen Feldzug im Jahre 1651. Manuscriptorium. URL: Manuscriptorium (дата звернення: 28.03.2025).
39. Stone D. The Polish-Lithuanian State, 1386–1795. Seattle : University of Washington Press, 2001. 374 p.
40. Westermann M. A Worldly Art: The Dutch Republic 1585–1718. New York : Harry N. Abrams, 2005. 240 p.

References:

1. Batii Ya. O. Ukraina. Slavetni hetmany ta inshi vydatni

postati kozatskoi doby. Kharkiv : Vesta, 2010. 125 s.

2. Bilous N. Kyiv u rannii Novyi chas. Iliustrovana istoriia Kyieva. Kyiv : Tempora, 2012. S. 111–155.

3. Boiko O. D. Istoriiia Ukrainy. Kyiv : Akademvydav, 2018. 720 s.

4. Hrushevskiyi M. Istoriiia Ukrainy-Rusy : u 11 t., 12 kn. T. 8. Kyiv : Naukova dumka, 1995. 856 s.

5. Dziuba O. Ukrainske kozatstvo v istoryko-kulturnomu prostori XVII stolittia. Kyiv : Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2017. 312 s.

6. Ernst F. Kyivska arkhitektura XVII viku. Kyiv ta yoho okolytsia v istorii i pamiatkakh / za red. M. Hrushevskoho. Kyiv : Derzhavne vydavnytstvo Ukrainy, 1926. S. 125–165.

7. Isaievych Ya. Ukraina davnia i nova: narod, religiia, kultura. Lviv : Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakievycha NAN Ukrainy, 1996. 336 s.

8. Istoriiia ukrainskoho mystetstva : u 5 t. T. 3 : Mystetstvo druhoi polovyny XVI–XVIII stolittia. Kyiv : Naukova dumka, 1968. 439 s.

9. Kovalets T. “Litwie z Koroną spółna sprawa...”. Obloha zaporozhtsiamy Homelia ta kozatsko-lytovski perehovory u chervni 1651 roku za materialamy malovidomykh dokumentiv (publikatsiia dzherel). Naukovyi visnyk Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yuriiia Fedkovycha : Istoriiia. 2021. Vyp. 1. S. 151–158.

10. Kriz viky. Kyiv v obrazotvorchomu mystetstvi : albom reproduksii. Kyiv : Mystetstvo, 2016. 285 s.

11. Krypiakievych I. P. Bohdan Khmelnytskyi. Lviv : Svit, 1990. 408 s.

12. Lepiavko S. Kozatski viiny kintsia XVI stolittia v Ukraini. Chernihiv : Siverianska dumka, 1996. 288 s.

13. Lytvyn V. Istoriiia Ukrainy. Kyiv : Naukova dumka, 2019. 824 s.

14. Makarov A. Svitlo ukrainskoho baroko. Kyiv : Mystetstvo, 1994. 288 s.
15. Mytsyk Yu. Pro kyivskoho sotnyka Predrymyrskoho ta yoho rid. Novi doslidzhennia pamiatok kozatskoi doby v Ukraini. Kyiv, 2025. Vyp. 34. S. 92–95.
16. Mytsyk Yu. Stepan Podobailo. Polkovodtsi Viiska Zaporizkoho. Istorychni portrety. Kyiv : Vik, 2004. Kn. 2. S. 119–136.
17. Mytsyk Yu., Berezenko B. Unikalnyi portret polkovnyka Martyna Nebaby. Siverianskyi litopys. 2013. № 4–6. S. 3–4.
18. Nalyvaiko D. Ukrainske baroko. Kyiv : Lybid, 2007. 368 s.
19. Ohloblyn O. Hetman Ivan Mazepa ta yoho doba. Niu-York ; Kyiv ; Lviv ; Paryzh ; Toronto : Smoloskyp, 2001. 466 s.
20. Plokhii S. Brama Yevropy. Istoriia Ukrainy vid skifskykh voien do nezalezhnosti. Kharkiv : Klub simeinoho dozvillia, 2016. 496 s.
21. Rusyna O. Kyiv chasiv Yanusha Radzyvillia (pytannia ikonohrafii). Kyiv : Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2021. 40 s.
22. Sas P. Politychna kultura ukrainskoho suspilstva kintsia XVI – pershoi polovyny XVII st. Kyiv : Lybid, 1998. 296 s.
23. Smolii V., Stepankov V. Bohdan Khmelnytskyi. Kyiv : Alternatyvy, 2003. 400 s.
24. Subtelnyi O. Ukraina: istoriia. Kyiv : Lybid, 1991. 512 s.
25. Shamenkov S. Obrazy meshkantsiv Hetmanshchyny 1740-kh rokiv zi zbirky Fridrikha Vilhelma Berholtza. Strii. 2023. № 5. S. 47–58.
26. Shevchenko F. Politychni ta ekonomichni zviazky Ukrainy z Rosiieiu v seredyni XVII stolittia. Kyiv : Vyd-vo AN URSSR, 1959. 500 s.
27. Yavornytskyi D. I. Istoriia zaporozkykh kozakiv : u 3 t. T. 2. Kyiv : Naukova dumka, 1990. 560 s.

28. Yakovenko N. Narys istorii Ukrainy z naidavnishykh chasiv do kintsia XVIII stolittia. Kyiv : Heneza, 2006. 584 s.

29. Yatsenko V. “Ukrainsko-biloruski” viiny. Chastyna 1 – lytvyny zakhopliuiut Kyiv. Istorychna pravda. 2011. URL: Istorychna pravda (data zvernennia: 28.04.2026).